

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАСHTIRISHDA ХИТОЙ ТАЖРИБАСИ

Хайдарова Ра'но Анваровна

Toshkent davlat sharqshunoslik universiyeyi katta o'qituvchi

Аннотация. Inson faoliyatining har qanday sohasidagi taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchlaridan biri bu to'plangan jahon tajribasini taxlil qilishdir. Mamlakatimizda ayni paytda maktabgacha ta'limni tashkil etish, maktabgacha ta'lim muassasalarini sifatli ta'minlash uchun sharoit yaratishga qaratilgan loyihalarni yaratishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu ta'limning birinchi bosqichiga aylangan maktabgacha ta'lim standartining amaliyotga joriy etilishi bilan bog'liq.

Shu bois xorijda ta'lim rivojlanishini o'rganish va tahlil qilish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'z tarixi va an'analariga ega bo'lgan Xitoy maktabgacha ta'lim tizimlarida katta pedagogik salohiyat mavjud.

Ushbu maqola, mamlakatlarimizdagi maktabgacha ta'lim soxasidagi islohotlarni qiyoslash, mavjud kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish, o'zimizning ta'lim tizimini isloh qilish tajribasini boyitish, ta'limni rivojlantirishning yanada to'g'ri, maqbul yo'llarini topishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkilotlari, innovatsiya, ta'lim, tarbiya, rivojlanish, Xitoy ta'lim tizimi, tajriba, bilim, malaka, ko'nikmalar, mahorat.

ОПЫТ КИТАЯ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ра'но ХАЙДАРОВА,

старший преподаватель ТГУВ

Аннотация. Одной из движущих сил любого развития человеческой деятельности является анализ мирового опыта. При этом в нашей стране особое внимание уделяется организации дошкольного образования и созданию условий для качественного обучения дошкольному образованию. Это связано с реализацией стандарта дошкольного образования, ставшего первой ступенью непрерывного образования.

Поэтому важно изучать и анализировать развитие образования за рубежом. Китайские системы дошкольного образования со своей историей и традициями имеют большое педагогическое значение.

Данная статья направлена на сравнение реформ в сфере дошкольного образования в наших странах, выявление и устранение существующих недостатков, обогащение опытом реформирования системы образования, поиск более правильных и приемлемых путей развития образования.

Ключевые слова: дошкольное обучение, инновация, обучение, воспитание, развитие, система образования КНР, опыт, знания, умения, навыки, мастерство.

CHINA'S EXPERIENCE IN IMPROVING THE SYSTEM OF PRESCHOOL EDUCATION

Rano A. Khaydarova
Senior Lecturer at TSUOS

Abstract. One of the driving forces of development in any sphere of human activity is the analysis of the accumulated world experience. At the same time, in our country, special attention is paid to the creation of projects aimed at creating conditions for the organization of preschool education and the quality provision of preschool educational institutions. This is due to the implementation of the standard of preschool education, which has become the first stage of education.

Therefore, the study and analysis of the development of education abroad is becoming increasingly important. With its own history and traditions, Chinese early childhood education systems have great pedagogical potential.

This article is aimed at comparing reforms in the field of preschool education in our countries, identifying and eliminating existing shortcomings, enriching the experience of reforming our own education system, and finding more correct and acceptable ways to develop education.

Key words: preschool education, innovation, education, upbringing, development, Chinese education system, experience, knowledge, skills, skills, mastery.

Qadimiy sivilizatsiya o'chog'i bo'lmish - Xitoy, barcha soxalarda bo'lganidek, ta'lim tizimi rivojlanishida ham o'ziga xos tarixiy yo'lni bosib o'tib, bugungi kunga kelib dunyoning eng istiqbolli davlatlari sifatida e'tirof etiladi. Zamonaviy Xitoy madaniyat va ta'lim sohasida ham, jahon bozorida ham yetakchi o'rinni egallaydi. Xitoy iqtisodiyotining yutuqlarini to'g'ri tashkil etilgan ta'lim tizimisiz amalga oshirib bo'lmaz edi. Mamlakatda iqtisodiyotning rivojlanishi bilan unga yuqori malakali mutaxassislar kerak. Shu bois Xitoy hukumati ta'limni rivojlantirish uchun katta sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda, ta'limga katta miqdorda mablag' ajratmoqda va bugungi kunda Xitoy ta'lim tizimining darajasi eng yuqori jahon standartlariga javob beradi. Bizning davrimizda hech bo'lmaganda maktab ma'lumotiga ega bo'lmagan Xitoy fuqarosini uchratish qiyin, ya'ni hozirgi vaqtda Xitoyda savodsizlik deyarli yo'q qilingan, deb takidlaydi, ta'lim muammolari bo'yicha mutaxassis, pedagog va metodist Chjao Yun.

Xitoyda ta'lim tizimi ayniqsa muhim o'rin tutadi. Xitoyliklar ta'limga juda jiddiy yondashadi. O'tgan 15 yil ichida Xitoy ta'lim rivojida misli ko'rilmagan mo'jiza ko'rsatdi: yalpi ichki mahsulotning 3-4 foizini milliy ta'limga sarfladi, aholi o'rtasida majburiy to'qqiz yillik ta'limni bepul qilishga qaror qildi. Majburiy ta'lim har bir bolaga ta'lim olish imkoniyatini beradi. Xitoy ta'lim tizimi davlat tizimi bo'lib, Ta'lim vazirligi tomonidan tartibga solinadi. Xitoyning zamonaviy ta'lim tizimi maktabgacha ta'lim (bolalar bog'chalarida ta'lim), maktab ta'limi (uning o'ziga xos kichik turlari mavjud, ya'ni boshlang'ich, o'rta to'liq bo'lmagan / to'liq bo'lmagan o'rta maktab va tugallangan o'rta / to'liq o'rta / oliy) va oliy ta'limdan iborat. Ushbu tizimga muvofiq, o'qish shartlari quyidagi shaklda: bolalar bog'chalari maktabgacha yoshdagi bolalarni 3 yoshdan qabul qiladi va ularni uch yil davomida o'qitadi. Ya'ni, 6 yoshdan boshlab bolalar maktabga borishni boshlaydilar. Boshlang'ich va to'liq o'rta ta'lim maktablarida "6+3", "5+4" va "uzluksiz 9 yil" ta'lim tizimi hozirda bir xilda ishlamoqda (ko'pchilik hududlarda "6+3" asosiy tizimida qo'llaniladi). Shunday qilib, bolalar boshlang'ich maktabda 6 yil, to'liq bo'lmagan o'rta maktabda 3 yil

o'qiydilar. Ammo so'nggi yillarda maktablarda bosqichma-bosqich "uzluksiz 9 yil" tizimini sinab ko'rish, ya'ni tizimli ravishda to'qqiz yillik majburiy ta'limga o'tkazish yo'lga qo'yilmoqda. O'quvchilar 3 yil davomida to'liq o'rta maktabda o'qiydi.

Har bir davlatdagi maktabgacha ta'lim tizimi o'ziga xos xususiyatlar va boshqa mamlakatlardagi tizimlar bilan o'xshashliklarga ega. Xitoyda 19-asr o'rtalarida davlat maktabgacha ta'lim muassasalari paydo bo'la boshladi.

Maktabgacha ta'limning maqsadi - bolalarni maktabda o'qishga tayyorlash, maktab o'quv dasturini samarali o'zlashtirishga qaratilgan. Xitoydagi bolalar bog'chalarida savodxonlik, o'qish va hisoblash asoslari o'rgatiladi. Bundan tashqari, u erda bolalar rasm chizish, qo'shiq aytish, raqsga tushish va hokazolarni o'rganadilar. O'quv rejasi bolalar bog'chasi turiga qarab farq qilishi mumkin. Agar u xususiy pullik bog'cha bo'lsa, asosiy mashg'ulotlardan tashqari ayrim bog'chalarda ota-onalarning xohishiga ko'ra ingliz tili va boshqa fanlar o'qitiladi, viloyatda joylashgan davlat bog'chalarida o'quv dasturi viloyat ta'lim boshqarmasi tomonidan ishlab chiqiladi.

Xitoyda maktabgacha ta'lim muassasalari xuddi O'zbekiston Respublikasidagi kabi uch turga bo'linadi: davlat va xususiy va idoraviy. Davlat bog'chalarida bolalarda birinchi mehnat ko'nikmalari va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishga asosiy e'tibor beriladi. Bolalar o'zlariga xizmat qilishni va kichik uy yumushlarini bajarishni o'rganadilar. Xususiy maktablarda bolaning individual xususiyatlarini, uning iste'dodini rivojlantirishga, shuningdek, san'at va fan bilan tanishishga katta e'tibor beriladi. O'qituvchilar barcha xitoylik bolalarda bog'chaning turidan qat'i nazar, kattalarga hurmat, muvaffaqiyatga intilish, siyosatga qiziqish va vatanparvarlik tuyg'usini singdiradilar.

Barcha maktabgacha ta'lim muassasalari yagona tarbiyaviy ish dasturi - Maktabgacha ta'lim bo'yicha direktiv dasturga muvofiq ishlaydi. Ushbu dastur 2001 yilda Ta'lim vazirligi tomonidan L.S. Vygotskiy, J. Piage, G. Gardner va Xitoy pedagog olimi Dao Sichji nazariyalari asosida tuzilgan va tasdiqlangan.

2001 yil dasturi 5 bo'limdan iborat:

1. Salomatlik (salomatlikni mustahkamlash, sog'lom turmush tarzi asoslarini o'rgatish)
2. Nutq (kommunikativ faollikni oshirish, nutq qobiliyatlarini rivojlantirish)
3. Ijtimoiy ko'nikmalar (mag'rurlik, o'ziga ishonch, boshqalarga g'amxo'rlik qilish qobiliyatini rivojlantirish, umuman shaxsning rivojlanishiga yordam berish).
4. Ilmiy qiziqishlar (qiziqish va bilim olish istagini uyg'otish, bilish qobiliyatini rivojlantirish).
5. San'at (estetik tuyg'ularni shakllantirish, hissiy sezgirlikni rivojlantirish va go'zallik yaratish istagi).

Xitoyda butun ta'lim tizimi birinchi navbatda intizomga asoslangan. Kichik yoshdan boshlab bolalar kattalarning ko'rsatmalariga va tuzib began kun tartibiga qat'iy rioya qilishlari kerak. Tarbiyachilar hatto bolalar o'yinlarini ham nazorat qiladilar. Xitoylik o'qituvchilarning fikricha, bunday qattiqqo'llik bolaga jamiyatning to'la huquqli a'zosiga aylanishi, hayotda o'z o'rmini topishi va o'z xalqiga maksimal foyda keltirishiga imkon beradi.

Bolalar ta'lim muassasalarining asosiy maqsadi bolalarni ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga va boshlang'ich maktabga har tomonlama tayyorlashdir. Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim Xitoyda ta'lim tizimining boshlang'ich bosqichi hisoblanadi. Bolalar bog'chalarida olingan bilimlarni amalda qo'llash mumkin. Masalan, bolalar tabiat va tabiat hodisalarini tushunishga o'rgatiladi. Har bir guruhning o'z bog'chasi bor bo'lib, bolalar o'simliklarga g'amxo'rlik qilishni, o'z qo'llari bilan o'stirgan meva

va sabzavotlardan ovqat tayyorlashni o'rganadilar.

Xitoyda bolalar bog'chalari maktabgacha ta'limning asosiy shakli hisoblanadi. U erda quyidagi yosh guruhlari mavjud: kichik, o'rta, katta. Xitoy bolalar bog'chalaridagi guruhlar anchagina katta, taxminan 30 kishi. Har bir guruhdagi mashg'ulotlar ikki semestrga bo'lingan, har biri 4-5 oy, 2 oylik ta'til.

Yuqorida aytib o'tilganidek, bolalar bog'chalari davlat va xususiyga bo'linadi. Davlat bog'chalari boy boshqaruv va pedagogik tajribasiga ega bo'lib, o'qish uchun to'lovlar past. U yerda bolalar tirishqoqlik bilan mehnat qilishga o'rgatiladi va boshlang'ich maktabga tayyorlanadi. Xususiy bog'chalarda qolish uchun to'lovlar nisbatan yuqori. Bu erda bolalarning madaniy rivojlanishiga ko'proq e'tibor beriladi. Ayni paytda davlatning jamoat tashkilotlari, turli toifadagi korxonalar va jismoniy shaxslarni rag'batlantirishi natijasida xususiy bolalar bog'chalari soni muttasil ortib bormoqda.

Xitoyda maktabgacha ta'limning ta'lim dasturi salomatlik, nutq, ijtimoiy ko'nikmalar, ilmiy qiziqishlar va san'atdan iborat. Bu erda deyarli barcha ta'lim o'yinga asoslanadi, kerakli bilimlar bolalar uchun oson tushuniladigan shaklda taqdim etiladi. Barcha bolalarga o'z qobiliyatlarini ko'rsatish, iste'dodlarini maksimal darajada oshirish imkoniyati beriladi. Bolalarga amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishdan tashqari, mustaqillikni rivojlantiruvchi kundalik ziddiyatli vaziyatlarda yechim topish yo'llari ham o'rgatiladi. Shu bilan birga, bolalar biron ishni uddasidan chiqqan olmasalar, tarbiyachilari yordamga kelishini biladilar. Do'stlik va o'zaro yordam tuyg'usi butun o'quv jarayonida shakllanadi. Masalan, agar bola rivojlanishi uchun qo'shimcha kurslarga borsa, u erda olgan bilimlarini o'z guruhida boshqa bolalar bilan baham ko'radi.

Xitoyda bolalar bog'chalarining faoliyati kun davomida bolalarni parvarish qilishga qaratilgan. Bolalar kuniga uch mahal ovqatlanish, qulay sharoitlar bilan ta'minlangan. Pedagoglarning aksariyati boshlang'ich sinf o'qituvchilari ma'lumotiga ega. Shu sababli, Xitoy maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim sifati yuqori darajada. Bolalar nafaqat o'ynaydi va dam oladi, balki intellektual rivojlanadi, qo'shiq aytishni, raqsga tushishni, rasm chizishni va murakkab bo'lmagan ishlarni bajarishni o'rganadi.

Mashg'ulotlar kun davomida deyarli daqiqalargacha rejalashtirilgan. Xitoyda bo'sh vaqt bekorchilik bilan tenglashtirilgan. Shaxsiy gigiyena va ozodalikka katta e'tibor beriladi. Pedagoglar bolalarning ovqatlanishdan oldin qo'llarini yuvishlarini, ba'zi bog'chalarda nonushta va tushlikdan keyin bolalarning o'zlari dasturxon yig'ishtirib qo'yishini qat'iy nazorat qiladilar. Bolalar faol ravishda mehnatga o'rgatiladi.

Bog'chalarning har bir guruhida ikkita o'qituvchi va bittadan yordamchi faoliyat yuritadi. Pedagoglar bolalar uchun maxsus treninglar o'tkazadilar va yordamchi tarbiyachi tayyorgarlikda yordam beradi. Bolalar bog'chalari qat'iy rejaga muvofiq ishlaydi.

Odatda, soat 7:40 da, bayroqni ko'tarish tantanali marosimidan so'ng, o'qituvchilar quvnoq musiqa ostida bolalar bilan maydonchada ertalabki mashqlarni bajaradilar. Keyin bolalar nonushta qilishga ketishadi. Darslar 8:30 dan 10:00 gacha davom etadi. Barcha bolalarning eng sevimli mashg'uloti badiiy ijoddir. Turli materiallardan har xil buyumlarni yasashga alohida e'tibor beriladi. Ular o'z xonalarida musiqa va raqs bilan, sport bilan esa - maydonchada shug'ullanishadi. Bolalar bog'chasida janjal, yomon xulq-atvor, kattalarning iltimosiga bo'ysunmaslik mumkin emas. Har hafta bolaning xulq-atvori va bilimi 100 ballik tizimda baholanadi. Natijalar berilgan jadval

barcha ota-onalar uchun devorga ilib qo'yiladi. Tushki ovqatdan keyin uxlash vaqti keldi - 12.00 dan 14.30 gacha. Bolalar bog'chasida ish kuni soat 17:00 da tugaydi.

Umuman olganda, Xitoy bolalar bog'chalarida ta'lim nafaqat foydali mashg'ulotlar, o'yinlar va yaxshi ovqatlanishdan tashqari, qattiy tartib-intizom, kattalarga hurmat, har bir ota-onaning o'z farzandini eng yaxshi, eng aqlli va eng bilimli qilish istagi hamdir.

Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim tashkilotlari har bir bolaning ijodiy faolligini ta'minlaydigan va unga shaxsiy faollikni namoyon etish va o'z imkoniyatlarini to'liq amalga oshirishga o'rgatadigan rivojlanish muhitiga tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda. Xitoy bolalar bog'chalarida rivojlanish muhitini yaratish keng qamrovlilik tamoyiliasosida yo'lga qo'yilgan.

Maktabgacha ta'limning vazifalarini amalga oshirishda pedagoglar juda muhim rol o'ynaydi. Pedagoglardan jiddiylik, xotirjamlik va xozirjavoblik talab etiladi. Ko'pchilik fikrga ko'ra, faqat shundagina barcha bolalar nima qilish kerakligini, nima qilmaslik kerakligini va ulardan nima talab qilinayotganligini tushunishlari mumkin. Barcha o'qituvchilar o'rta yoki oliy pedagogik ma'lumotga ega bo'lishi kerak. Hukumat maktabgacha ta'lim xodimlarini tayyorlash uchun ko'plab ta'lim muassasalari ochmoqda. Pedagog kadrlar malakasini oshirish uchun qisqa muddatli yoki uzoq muddatli maxsus kurslar tashkil etiladi.

Hozirgi bosqichda har bir bog'cha tarbiyachisi vaqti-vaqti bilan qayta tayyorlash va malakasini oshirishga, bolalar bog'chasi o'qituvchilari uchun pedagogik forumlar, konferentsiyalar va seminarlarda ishtirok etishga majburdir. Bunday doimiy malaka oshirish va qayta tayyorlash jarayoni o'qituvchilarning mehnat sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xitoyda maktabgacha ta'limning asosiy xususiyati bolalar tarbiyasiga o'ta mas'uliyat bilan yondashishidir. O'qituvchilar bolalar o'rtasidagi farqlarni yaxshi bilishadi. Bolalar bog'chalari janjal, itoatsizlik va salbiy xatti-harakatlarni rag'batlantirmaydi. Jamoa faqat tartib va qoidalarga ega bo'lsa, yaxlit va do'stona bo'lishi mumkin, deb ishoniladi. Bolalar orasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan mojarolarni oldini olish uchun o'qituvchilar bir daqiqani ham yo'qotmasdan iloji boricha ma'suliyatli bo'lishga harakat qilishadi.

Xulosa qilib shuni ta'kidlaymizki, Xitoyda maktabgacha ta'lim bosqichidagi ta'lim faoliyati tobora ijtimoiy ishlab chiqarish sohasiga aylanib bormoqda, uning natijalari ushbu davlatning kelajakdagi rivojlanishiga bog'liq. Hozirgi kunda maktabgacha ta'lim tizimi quyidagilarni o'z ichiga oladi: qonunchilik bazasi, bolalar bog'chalari faoliyati to'g'risidagi nizom, ta'lim xizmatlaridan «foydalanuvchilar»ning talablari hisobga olinadi, ta'lim xizmatlarining tegishli tashuvchilari uchun kasbiy tayyorgarlik ko'riladi va ularga jiddiy e'tibor beriladi, ilmiy-uslubiy ta'minotga haq to'lanadi.

Xitoyda maktabgacha ta'lim holati tahlili tizim izchil rivojlanib borayotganini ko'rsatmoqda. Davlat darajasida qabul qilingan hujjatlar («Bolalar bog'chalarini boshqarish qoidalari», «Bolalar bog'chalarida ishlash tartibi» va boshqalar) tufayli bolalar bog'chalarini boshqarish ilmiy va tizimlashtirilgan asosga keltirildi. Maktabgacha ta'limni yanada takomillashtirish istiqbollari xususiy bolalar bog'chalarining keng tarmog'ini tashkil etish, bolalar muassasalarida turli dasturlardan malakali foydalanish va o'zgaruvchan bolalar bog'chalarida ommaviy maktabgacha ta'lim imkoniyatlari bilan bog'liq. Shunday qilib, Xitoyda maktabgacha ta'lim tizimi moslashuvchan, diversifikatsiyalangan, o'sib borayotgan ijtimoiy talablarga javob bermoqda va xorijiy tajriba Xitoy maktabgacha ta'limni modernizatsiya qilish uchun yaxshi namuna bo'lmoqda.

Adabiyotlar:

1. Sin Xe, Korotaeva Evgeniya Vladislavovna, Belousova Svetlana Stepanovna Doshkolnoe obrazovanie v Kitae: etapi stanovleniya i razvitiya // Pedagogicheskoe obrazovanie v Rossii. 2018. №4.

2. Szun CH. S. Doshkolnoe obrazovanie v Kitae: Opit razvitiya obrazovatelnoy sistemy [Elektronniy resurs] // Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya. - 2015. - № 1 - 1.

3. Nafisa Zikrillayevna Yusupova, Khaydarova Rano Anvarovna, Shomurodova Sevar Ilyasovna METHODS OF DISTANCE LEARNING TO STUDENTS // Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 33(1) ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651-446X- 2022.

4. Khaydarova Rano Anvarovna Yosh mutaxassislarning kasbiy adaptatsiyasi jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi texnologiyalardan foydalanish samaradorligi // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences Scientific Journal -December 2021

5. Хазрат Хусенович Джабборов Социально-психологические индикаторы национального воспитания. Science and education scientific journal ISSN 2181-0842. Volume 3, Issue 3 . March 2022. Page 1082-1089. <https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2883>

6. Жабборов Хазрат Хусенович. Социально-психологические механизмы национального воспитания. Вестник интегративной психологии. Научный журнал. Выпуск 22/2021. Ярославль. С.48-51